

УДК 658.562.018(477)

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-262-5(1)-54-61

ЛЮБОХИНЕЦЬ Л. С.,

ДУБІК І. Г.

Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті розглядаються концептуальні положення теорії конкуренції та проблеми конкуренції в національній економіці за умов глобалізації. Проаналізовано рівень конкурентоспроможності економіки України за індексом глобальної конкурентоспроможності та визначено місце країни в міжнародних рейтингах. Розглянуто шляхи покращення конкурентних позицій України на світовому ринку.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, глобалізація, конкурентні позиції, конкурентні переваги.

LIUBOKHYNETS L.,

DUBIK I.

Khmelnitskyi National University

PROBLEMS AND WAYS OF COMPETITIVENESS IMPROVEMENT OF THE ECONOMY OF UKRAINE

In the article the conceptual provisions of the theory of competition and the problem of competition in the national economy under the conditions of globalization are considered. The level of competitiveness of the Ukrainian economy according to the index of global competitiveness is analyzed and the place of the country in the international ratings is determined. The ways of improving Ukraine's competitive position on the world market are considered. The competitive position of the country in the world market is determined by the state of its economy's competitiveness, which ensures in its development: sustainable growth of the country's population's living on the basis of constant increase of labour productivity; achievement and maintenance of such positions by national enterprises in world markets when their goods and services are successfully implemented; effective use of financial resources which accumulated in the international investment markets; innovative orientation on the modern information base; socio-economic progress and effective anti-crisis regulation. To improve competitiveness, countries need to build an economy that is less dependent on external and internal shocks; to be flexible at the level of the country, industries, enterprises and individuals; create an innovative ecosystem; to profess a human centred approach to economic development. As international rating studies have shown, to achieve a high level of competitiveness of the national economy, it is necessary to change the priority directions of economic development in the modern globalized space, to identify new factors that can provide competitive advantages in the long run. The main task for the national companies should be to preserve the existing competitiveness potential and expand production by introducing modern technologies, innovations, expanding the range of goods. It is also necessary to create a stable competitive environment based on international norms and standards, which leads to competition at the global level and provides opportunities for effective competitive behaviour of business entities. Another one of the priority directions of economic policy is the redistribution of material and financial resources for innovative directions of economic development, with the purpose of formation and development of the information society. Thus, innovations become the potential for growth of the economy and determination of its competitive priorities.

Key words: competition, competitiveness, globalization, competitive positions, competitive advantages.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку глобалізації обумовлює необхідність визначення можливостей інтеграції національної економіки в міжнародний економічний простір. Аналіз динаміки міжнародних індикаторів рівня конкурентоспроможності країни виступає потужним інструментом представлення її в конкурентному середовищі. Конкурентоспроможність національної економіки виражається в підвищенні ролі та авторитету країни на міжнародній арені, здатності держави вирішувати нагальні проблеми в суспільстві, підвищенні якості товарів і послуг розширення їх асортименту. Тенденції до глобальної інтеграції змушують пристосовувати національну економіку до специфіки функціонування міжнародного ринку, що потребує нових конкурентних відносин, нової структуризації ринку, виявлення нових конкурентних переваг. На сучасному етапі конкуренція є важливим та дієвим механізмом, який забезпечує високоєфективність, пропорційність та динамічність ринкових відносин як у сфері матеріального та нематеріального виробництва, так і в сфері послуг, що обумовлює актуальність об'єкту дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у теоретичні та практичні розробки з проблем конкурентоспроможності та її чинників зробили зарубіжні вчені: М. Портер, П. Друкер, Д. Секста, Ф. Саймон, Г. Азоев, Р. Фатхутдінов, А. Юданов та ін. Проблеми конкуренції та забезпечення конкурентоспроможності економічних суб'єктів в умовах міжнародної інтеграції досліджували такі західні вчені, як Д. Рікардо, А. Сміт, Д. Абель, Г. Гамель, К. Ендрус, Р. Ешенбах, П. Зенге, Ф. Котлер, Р. Коуз, К. Крістенсон, К. Пахалад, Р. Солоу, Й. Шумпетер, Ф. Хайек.

Проблеми розвитку конкурентоспроможності економічних суб'єктів в умовах відкритої економіки досліджували такі вітчизняні економісти, як В. Андрійчук, В. Будкін, З. Варналій, В. Вергун, А. Гальчинський, В. Геєць, Г. Климко, В. Ключко, А. Кредісов, О. Кузьмін, І. Лукінов, Д. Лук'яненко,

Ю. Макогон, А. Мокій, В. Онищенко, А. Філіпенко, А. Чухно, О. Шнирко. Особливості розвитку конкуренції в Україні аналізуються в працях Л. Антонюк, В. Базилевича, Я. Жаліла, А. Костусева, Л. Піддубної, В. Пономаренка, С. Реверчука, В. Соловійова, Г. Филлок. Різні аспекти визначення та розвитку конкурентних переваг національної економіки досліджують українські учені: Г. Андрощук, З. Борисенко, О. Безух, І. Дахно, В. Лагутін, О. Мельниченко, Л. Семенова, І. Сіваченко та інші.

Мета статті полягає в аналізі проблем розвитку конкуренції, виділенні конкурентних переваг національної економіки та визначенні шляхів підвищення рівня конкурентоспроможності країни на світовому рівні за умов розвитку глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Виклад матеріалу. Поняття конкуренції є комплексним, багатоплановим і багатозначним, так як вона пронизує всі рівні економічної системи – від мікрорівня до макrorівня. Ефективність господарювання суб'єктів економіки в певній степені залежить від розуміння природи конкуренції, форм її прояву, методів конкурентної боротьби, факторів, що визначають готовність економічних суб'єктів до такої боротьби. Економісти-теоретики XVIII–XIX століття у своїх концепціях виходили зі свободи ринку і вільної конкуренції, за якої конкурує необмежене число продавців і покупців, нездатних помітним чином одноосібно впливати на загальну ситуацію на ринку. А. Сміт розглядав конкуренцію як сукупність незалежних спроб різних продавців встановити контроль на ринку. Ф. Еджуорт та А. Курно під час визначення категорії конкуренції основний наголос робили не на саму боротьбу економічних суб'єктів, а на умови конкурентної боротьби, систематизація яких дозволяє виділити різні типи ринків або конкуренції. В своїй теорії економічного розвитку Й. Шумпетер визначає конкуренцію як боротьбу старого з новим, яку ведуть підприємці – організатори виробництва, що визначають нові шляхи, здійснюють нові комбінації ресурсів. На думку Й. Шумпетера, завдання підприємця полягає в тому, щоб здійснювати реалізацію нововведень, впроваджувати нові системи управління, нові технології. Лише за таких умов підприємець виграє в конкурентній боротьбі, витісняючи з ринку тих конкурентів, які використовують застарілі технології, або випускають неконкурентоздатну продукцію. З кінця XIX – початку XX століття господарський механізм виявився суттєво видозміненим під впливом великих монополістичних об'єднань, які, на протипагу механізму “чистої” конкуренції, відповідно до їх сили, почали ділити між собою ринки збуту, джерела сировини, встановлювати ціни і, таким чином, визначати нові умови функціонування всього суспільного виробництва і ринкової кон'юнктури на засадах недосконалої конкуренції [1, с.53].

З точки зору М. Портера – одного з провідних учених у галузі конкуренції – абсолютні та відносні конкурентні переваги країни залежать від здатності виробничих структур впроваджувати нововведення і проводити модернізацію технологічних процесів, здійснювати ефективну концентрацію і централізацію капіталу та виробництва, що дозволить завойовувати нові зовнішні ринки збуту, сприятиме створенню конкурентних переваг національних компаній, досягненню і підтримці ними високого рівня продуктивності праці на основі використання висококваліфікованих робітників, розвитку інноваційних технологій.

Конкурентні позиції країни на світовому ринку визначаються станом конкурентоспроможності її економіки, тобто здатності вести і вигравати конкурентну боротьбу на міжнародній арені. При цьому конкурентоспроможність країни визначається як здатність в умовах вільної конкуренції виробляти товари і послуги, що задовольняють потреби світового ринку, реалізація яких збільшує добробут суспільства. Конкурентоспроможною слід вважати таку національну економіку, яка забезпечує у своєму розвитку стійке зростання життя населення країни на основі постійного підвищення продуктивності праці; досягнення і утримання національними підприємствами таких позицій на світових ринках, коли їх товари та послуги успішно реалізуються; ефективне використання фінансових коштів, що накопичуються на міжнародних інвестиційних ринках; інноваційна спрямованість на сучасні інформаційні бази; соціально-економічний прогрес та ефективне антикризове регулювання (рис. 1).

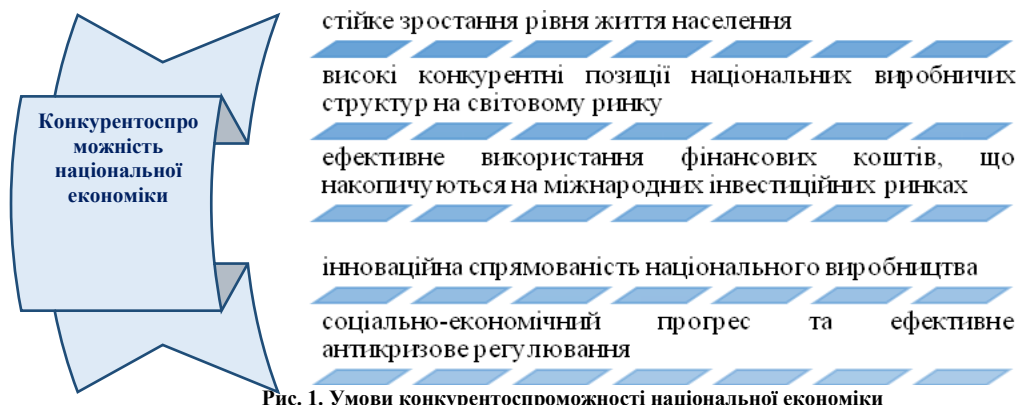

Рис. 1. Умови конкурентоспроможності національної економіки

Конкурентоспроможність виступає як важіль і засіб конкуренції і є, з одного боку, категорією суспільного розвитку, що проявляється в суперництві об'єктів для досягнення певних цілей, а з іншого – техніко-економічною категорією, яка оцінюється технічними та економічними показниками, факторами та умовами.

Ефективна інтеграція вітчизняної економіки у світову можлива лише за умови досягнення високого рівня загальної конкурентоспроможності країни, її господарюючих суб'єктів, а також продукції та послуг, що виробляються на національному та світовому ринках. Основою сучасної конкурентоспроможності є інновації — техніко-технологічні, організаційні, структурні, інституціональні. Саме вони створюють конкурентні переваги і дозволяють країнам, що ними володіють, займати гідне місце в суспільному розвитку цивілізації. Отже, ключовим завданням економічної політики України є підвищення її конкурентоспроможності на інноваційних засадах і створення для цього відповідних умов.

За рівнем соціально-економічного розвитку Україна відноситься до країн, що розвиваються з низьким показником конкурентоспроможності. На світовому ринку Україна має статус постачальника сировинних ресурсів. На українських товарних ринках домінує великий бізнес, який забезпечує свою перевагу двома факторами: масштабом виробництва і доступом до адміністративного ресурсу, що призводить до зниження конкуренції, зростанню монопольної влади та пошуку додаткових владних преференцій. Тому низький рівень конкурентних відносин в Україні, насамперед, пов'язаний із недосконалими державними та приватними інститутами, які не створюють необхідних умов для розвитку конкуренції.

Україна перебувала в умовах адміністративно-командної економіки і на даному етапі її розвитку знаходиться в рамках перехідної економіки. Для неї характерна незбалансованість, неузгодженість інтересів учасників ринку та невідповідність підприємницького господарювання інтересам суспільства. За таких умов значення конкурентних відносин у формуванні ринкової економіки, в основу якої покладено конкурентне середовище та конкуренція загалом, є вирішальним. Конкуренція є рушійною силою науково-технічного прогресу та механізмом сприяння економічному розвитку, а недостатньо інтенсивна конкуренція обумовлює відсутність мотивації у суб'єктів господарювання щодо зниження витрат, пошуку нових ринків збуту, запровадження інновацій і, як наслідок, неефективну роботу галузі, в якій діють такі підприємства. Конкурентний механізм повинен являти собою систему заходів щодо контролю відповідності концентрації капіталу в умовах існування значної конкуренції на ринку.

Відсутність в Україні протягом тривалого часу цілеспрямованої державної політики щодо забезпечення діалогу влади і бізнесу призвела до суттєвого викривлення конкурентних відносин. Відбулася деформація у відносинах власності та незабезпечення ефективного приватного власника у результаті проведеної приватизації. Вітчизняні підприємства є часто не конкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Це пояснюється багатьма причинами, проте, важливою є неготовність власників підприємств до ведення бізнесу в сучасних умовах за законами конкуренції. Також в Україні спостерігаємо низьку конкурентну культуру, коли її високий рівень забезпечує поведінка споживачів, які активно шукають кращу продукцію та виробників, удосконалюють свою діяльність, працюють чесно, керуючись етичними нормами. Сюди можна віднести необізнаність суб'єктів господарювання з правилами конкурентної політики. Нерівність умов конкуренції пов'язана з неоднаковим режимом оподаткування, субсидіями і привілеями з боку держави чи місцевої влади, пільговим доступом до земельних ділянок, інфраструктури, проблемами залучення фінансових ресурсів, вибіркоким контролем з боку регулюючих та перевіряючих органів. Підприємці фактично відсторонені від впливу на економічну політику держави і не мають нормативно-правових інструментів вирішення накопичених проблем, змушені застосовувати антиконкурентні дії, «проникати» у владні структури, реалізуючи свої корпоративні інтереси. Все це сприяє поширенню тінювих, корупційно-кримінальних неринкових відносин та призводить до зниження ефективності конкуренції, відсутності конкурентних передумов та можливостей для економічного розвитку.

Глобалізація загострює проблему управління та робить необхідним розробку нових принципів співвідношення приватного бізнесу та держави. В країнах, де індивідуальні цілі приваляють над державними, функціонує більш вільна від державної політики економічна система. Саме державна політика визначає рівень технологічної закритості або відкритості країни, створює базу високої технологічної готовності національної економіки, як важливого фактору конкурентних переваг на глобальних ринках високотехнологічної продукції.

Показником ефективності проведення економічної політики держави є її місце в рейтингах конкурентоспроможності економіки у системі світового господарства, бізнес-клімату, рівня економічної свободи, якості і ефективності державного управління, ступеня глобалізації економіки, рівня розвитку людського капіталу, потенціалу зовнішніх запозичень, рівня корумпованості суспільства та ін. Для оцінки рівня конкурентоспроможності країни використовують світові індекси, розроблені Інститутом стратегій і конкурентоспроможності при Гарвардському університеті (США), Всесвітнім економічним форумом (WEF) в Давосі (Швейцарія) і Міжнародним інститутом розвитку менеджменту (IMD) (Лозанна, Швейцарія). У Гарвардському університеті вивчається конкурентоспроможність з точки зору корпоративного розвитку, а два швейцарські центри переводять дослідження в більш широкий масштаб, розраховуючи рейтинги конкурентоспроможності країн і регіонів. Кожен центр використовує свою методологію дослідження та критерії оцінки конкурентоспроможності.

Всесвітнім економічним форумом в жовтні 2017 року опубліковано рейтинг країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 (The Global Competitiveness Index). Вже традиційно рейтинг

очолила Швейцарія. До десятки найбільш конкурентоспроможних увійшли США, Сінгапур, Нідерланди, Німеччина, Гонконг, Швеція, Великобританія, Японія та Фінляндія. Росія посідає 38 місце, Польща – 39, Казахстан – 57, Грузія – 69, Молдова – 89. Білорусі в рейтингу немає (рис. 2) [2].

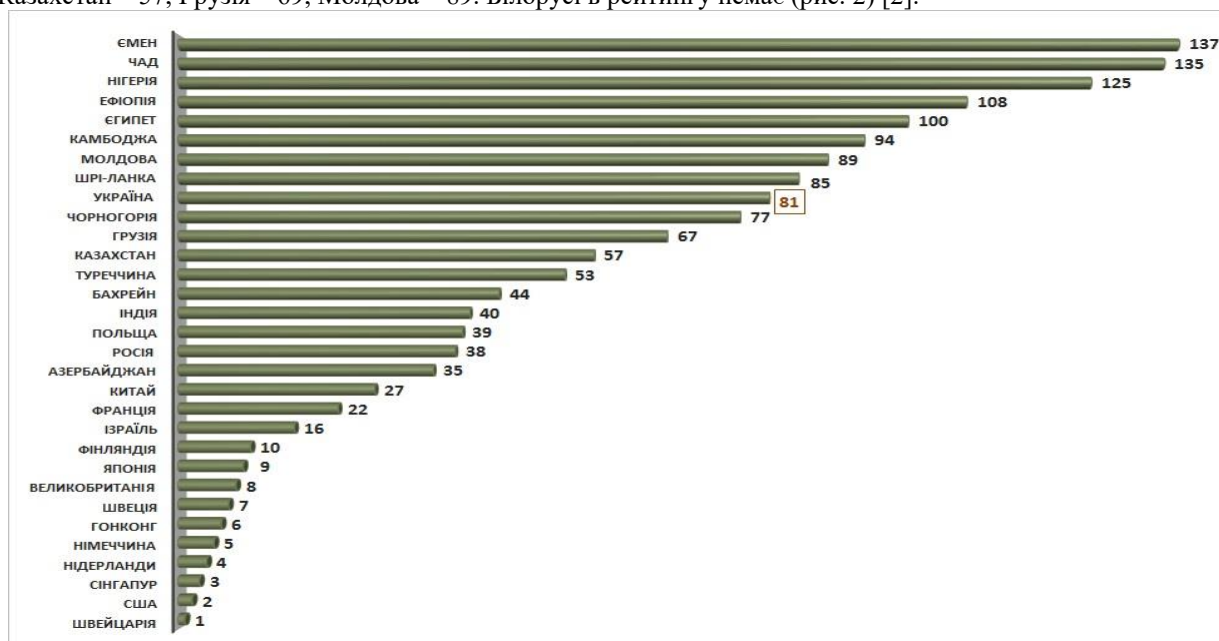

Рис. 2. Ранжування країн за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 [2]

Україна цього року посіла 81-е місце серед 137 країн світу, покращивши свої позиції на чотири пункти. Зазначимо, що минулого року Україна втратила свої позиції в цьому рейтингу й посіла 85 місце. Ще в 2015-му вона була 79-а, а в 2014 – 76-а. (табл. 1)[3].

Таблиця 1

Позиція України та країн-лідерів (топ-5) у міжнародній рейтинг-системі за Індексом глобальної конкурентоспроможності за 2014–2018 рр.

№ п/п	2014-2015 (зі 144 країн)		2015-2016 (зі 140 країн)		2016-2017 (зі 138 країн)		2017-2018 (зі 1137 країн)	
	1	Швейцарія	5,70	Швейцарія	5,76	Швейцарія	5,81	Швейцарія
2	Сінгапур	5,65	Сінгапур	5,68	Сінгапур	5,72	США	5,85
3	США	5,54	США	5,61	США	5,70	Сінгапур	5,71
4	Фінляндія	5,50	Німеччина	5,53	Нідерланди	5,57	Нідерланди	5,66
5	Німеччина	5,49	Нідерланди	5,50	Німеччина	5,57	Німеччина	5,65
-	Україна-76	4,14	Україна-79	4,03	Україна-85	4,0	Україна-81	4,11

За дослідженнями GCI-2017-2018 наша країна продемонструвала позитивну динаміку, тобто зафіксувала поліпшення показників в сферах: розвиток фінансових ринків, інституційний розвиток, макроекономічна ситуація, ефективність ринку товарів, рівень розвитку бізнесу. Наряду з успіхами, Україна погіршила свої позиції у 4 з 12 основних показників. Найбільше втрачено (мінус 13 пунктів) за складовою «Ефективність ринку праці». Тенденція до погіршення цього показника спостерігалася і в минулорічних дослідженнях (у 2017 році він знизився на 17 пунктів). Також Україна зазнала втрат за оцінкою інноваційної складової Індексу («мінус» 9 пунктів), інфраструктурної («мінус» 3 пункти) та за складовою, що характеризує вищу освіту та професійну підготовку («мінус» 2 пункти). Незважаючи на незначні покращення, в 2018 році у нас все ще найгірші позиції за оцінкою міцності банків (130 місце), за регулюванням фондових бірж (134 місце), за якістю доріг (130 місце), за інфляційними змінами та за здатністю країни утримувати таланти (129 місце), за захистом права власності (128 місце).

16 жовтня 2018 року Всесвітнім економічним форумом оприлюднено звіт Global Competitiveness Index 4.0 у 2018 році, розрахованим спільно з Євразійським інститутом конкурентоспроможності та консалтинговою компанією Strategy Partners за новою методологією щорічного оцінювання Глобального рейтингу конкурентоспроможності країн світу, що не дає можливості співставляти позиції країн з минулорічними даними. За результатами рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності 4.0, TOP-10 країнами-лідерами з найбільш продуктивними економіками стали США, Сінгапур, Німеччина, Швейцарія, Японія, Нідерланди, Гонконг, Великобританія, Швеція і Данія. Польща знаходиться на 37 місці, Словаччина – на 41, Росія – на 43, Угорщина – 48, Румунія – 52, Туреччина – 61, Грузія – 66, Молдова – 88.

Україна посіла 83 місце – у неї слабо розвинені інститути, вкрай нестійкі фінансова система і макроекономічні показники (рис. 3).

Рис. 3. Позиції країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 4.0 у 2018 році [4]

За новою методологією Індекс глобальної конкурентоспроможності вимірює готовність країн до четвертої промислової революції, охоплює 140 країн, конкурентоспроможність яких оцінюється за 98 індикаторами (в попередньому рейтингу їх було 114), згрупованими за 12-а компонентами – драйверами продуктивності, що формують конкурентоспроможність країни. Серед них якість інститутів, стан інфраструктури, проникнення ІТ і сучасних комунікацій, макроекономічна стабільність, споживчий ринок, фінансова система, ринок праці, розмір внутрішнього ринку, здоров'я, освіту і навички, динаміка бізнес-розвитку, здатність до інновацій. За новою методологією у порівнянні з попереднім роком позиції України погіршилися в 11 компонентах, і тільки в одному (динаміка бізнесу) зафіксовано позитивну динаміку. Найбільше балів Україна отримала за такими компонентами, як кваліфікація і навички (46-е місце), ємність (розмір) ринку (47-е місце), інфраструктура (57-е місце) та інноваційна спроможність (58-е місце) (табл. 2).

Таблиця 2

Рейтинг України за складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності 4.0 у 2018 році [4, 5]

№п/п	Компоненти – драйвери продуктивності	Бали (max - 100)	Позиція в рейтингу (зі 140 країн)	Країни-лідери
1	Інституції	46,3	110	Нова Зеландія
2	Інфраструктура	70,1	57	Сінгапур
3	Впровадження інформаційних та телекомунікаційних технологій	51	77	Корея
4	Макроекономічна стабільність	55,9	131	Одночасно 31 країна (в тому числі Польща)
5	Здоров'я	72	94	Одночасно 4 країни
6	Кваліфікація і навички	68,9	46	Фінляндія
7	Ринок товарів	55,3	73	Сінгапур
8	Ринок праці	59,5	66	США
9	Фінансова система	48,7	117	США
10	Ємність (розмір) ринку	62,7	47	Китай
11	Динаміка бізнесу	55,3	86	США
12	Інноваційна спроможність	39	58	Німеччина

Серед компонентів-драйверів продуктивності, які знизили рейтинг України, виявились макроекономічна стабільність (131-е місце), фінансова система (117-е місце) та інституції (110-е місце). А серед індикаторів, які забезпечили Україні низькі бали, були такі: вплив організованої злочинності на вартість ведення бізнесу, рівень інфляції (середній показник за 2016-2017 роки), динаміка боргу з урахуванням кредитного рейтингу країни, рівень тероризму, незалежність судової системи, захист прав власності, якість доріг, вплив податків та субсидій

на конкуренцію, гнучкість встановлення заробітної плати, фінансування малого і середнього бізнесу, надійність банків, частка проблемних кредитів, темп росту інноваційних компаній (рис. 4).

Рис. 4. Проблемні фактори конкурентоспроможності національної економіки

[складено автором на основі 4]

Незважаючи на зміну методології розрахунку Індексу глобальної конкурентоспроможності конкурентна позиція України залишається нестабільною та не на високому рівні. За результатами аналізу, у нас все відносно добре із навиками та креативністю, але є значні проблеми з інституціями, макроекономічною стабільністю, розвитком фінансової системи, а на додаток політика нинішнього уряду позбавила Україну ще однієї традиційної конкурентної переваги — гнучкості ринку праці. Залишаються потенціалом для зростання економіки інновації та інноваційна спроможність.

Для підвищення конкурентоспроможності WEF рекомендує всім країнам будувати економіку, яка менше залежить від зовнішніх і внутрішніх шоків; бути гнучкими на рівні країни, галузей, підприємств і окремих людей; створювати інноваційну екосистему; сповідувати людиноцентрований підхід до економічного розвитку.

В жовтні 2018 року Світовий банк оприлюднив рейтингові позиції країн за легкістю ведення бізнесу. Трійку лідерів рейтингу легкості умов ведення бізнесу очолюють Нова Зеландія (86,59 бали), Сінгапур (85,24) та Данія (84,64). Україна піднялася на 5 позицій у порівнянні з минулорічним рейтингом та посідає за оцінками Світового банку 71 сходинку серед 190 країн світу, набравши 68,25 бали зі 100 можливих. Серед факторів, що позитивно вплинули на рейтинг, виділяють «Міжнародну торгівлю» (піднялися з 119 місця минулого року до 78 позиції в цьогорічному рейтингу) і «Захист міноритарних акціонерів» (з 81 на 72 місце). Також наша держава спростила процедуру вирішення спорів щодо виконання контрактів – за цим показником Україна піднялася на 57 позицію (в рейтингу 2017 року вона займала 82 місце). Незначні покращення також помітні за такими показниками, як реєстрація власності, бізнесу і відновлення платоспроможності. Таким чином, за період з 2014 по 2018 р. Україна піднялася в рейтингу на 24 позиції [6]. Негативними факторами для ведення бізнесу у нашій країні визначено інфляцію, корупцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, складність податкового законодавства, нестабільність урядів, ускладнений доступ до фінансів, неефективну державну бюрократію, регулювання валютного ринку, недостатню освіченість працівників, недостатню здатність до інновацій, обмежувальне регулювання ринку праці, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я (рис. 5) [3].

Згідно зі щорічним звітом Economic Freedom of the World, Україна в 2018 році посіла 134 місце у рейтингу за індексом економічної свободи, піднявшись зі 149 місця серед 162 країн. Незважаючи на те, що ми покращили свої результати на 15 пунктів, Україна все ще входить до країн світу з найнижчим рівнем економічної свободи. Індекс розраховується на базі 42 показників, об'єднаних у 5 категорій, серед яких розмір держави (розмір податкових ставок, кількість держпідприємств тощо), захист прав власності, стабільність валюти, свобода міжнародної торгівлі та державне регулювання. Очолують рейтинг цього року Гонконг і Сінгапур. До ТОП-10 входять також Нова Зеландія, Швейцарія, Ірландія, США, Грузія, Маврикій, Сполучене Королівство, Австралія та Канада. США і Канада повернулися до ТОП країн після того, як кілька років розташовувалися нижче в рейтингу. Німеччина посідає 20 позицію, Японія – 41, Італія – 54, Франція – 57, Мексика – 82, Росія – 87 [7].

Отже, становлення конкурентних відносин в економіці України, пошук конкурентних переваг відбувалось через реформування монополізованої державної власності, яке здійснювалось за відсутності

чіткого законодавства та нормативного забезпечення, основних інститутів ринку та ринкової інфраструктури. Як показали дослідження міжнародних рейтингів, для досягнення високого рівня конкурентоспроможності національної економіки необхідно змінити пріоритетні напрями економічного розвитку в сучасному глобалізованому просторі, визначити нові чинники, здатні забезпечити конкурентні переваги у довгостроковій перспективі. Основним завданням для національних компаній мають стати збереження наявного потенціалу конкурентоспроможності та розширення виробництва за рахунок впровадження сучасних технологій, інноваційних розробок, розширення асортименту товарів. Також необхідно сформувати стабільне конкурентне середовище на основі міжнародних норм і стандартів, яке спонукає до конкуренції на глобальному рівні та надає можливості для ефективної конкурентної поведінки суб'єктів господарювання. Ще одним із пріоритетних напрямів економічної політики є перерозподіл матеріальних і фінансових ресурсів за інноваційними напрямками економічного розвитку, з метою становлення та розвитку інформаційного суспільства. Таким чином, інновації стають потенціалом для зростання економіки та визначення її конкурентних пріоритетів.

Рис. 5. Проблемні фактори для ведення бізнесу в Україні, %

[складено автором на основі 3]

Глобальні трансформаційні процеси, що відбуваються в національній економіці об'єктивно вимагають узгодження ринкових перетворень та національної економічної політики з глобалізованою світовою економічною системою, механізмами функціонування та регулювання з метою адаптації національної економіки, її структури, стандартів продуктивності та якості, рівня людського розвитку за індексом розвитку людського потенціалу, конкурентоспроможності товарів та послуг, науково-технологічного, інфраструктурного та інституціонального забезпечення до стандартів, вимог, трендів та принципів функціонування глобальної економічної системи.

Література

1. Любохинець Л.С. Аналіз політекономічних аспектів «конкурентоспроможності»: від класиків до сучасності / Л.С. Любохинець, П.Г. Солом'янюк, Л.М. Бабич // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2006. – № 3. – С. 52–56.
2. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017-2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>
3. Рейтинг конкурентоспроможності економік країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uteka.ua/ua/publication/Rejting-konkurentosposobnosti-ekonomik-stran-mira---2017-2018>.
4. Позиція України за всіма компонентами індексу глобальної конкурентоспроможності – 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://edclub.com.ua/analytika/rubryka-cikavo-znaty-pozyciyi-ukrayiny-za-vsima-komponentamy-indeksu-globalnoyi>
5. Чи була перемога? Як Україні вдалося вирости в рейтингу конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/10/17/641672/>
6. Світовий банк оприлюднив рейтинг Doing Business – 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://compet.kh.gov.ua/ukr/2117-svitovij-bank-oprilyudniv-rejting-doing-business-2019>
7. Україна посіла 134 місце в рейтингу економічної свободи, за рік піднявшись на 15 позицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ua.censor.net.ua/news/3088296/ukrayina_posila_134_mistse_v_reytingu_ekonomichnoyi_svobody_za_rik_pidnyavshys_na_15_pozyciyi

8. Дуцька А. С. Ринкові бар'єри та їх вплив на розвиток конкурентних відносин [Електронний ресурс] / А. С. Дуцька // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 4. – С. 17–22. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_4_4

References

1. Liubokhynets L.S. Analiz politekonomichnykh aspektiv «konkurentospromozhnosti»: vid klasykiv do suchasnosti / L.S. Liubokhynets, P.H. Solomianiuk, L.M. Babych // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. – 2006. – № 3. – С. 52–56.
- 2.pozytsiia Ukrainy v reitynhu krain svitu za indeksom hlobalnoi konkurentospromozhnosti 2017-2018 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://edclub.com.ua/analytika/pozyciya-ukrayiny-v-reityngu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-konkurentospromozhnosti-2>
3. Reitynh konkurentospromozhnosti ekonomik krain svitu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://uteka.ua/ua/publication/Rejting-konkurentospobnosti-ekonomik-stran-mira---2017-2018>.
- 4.pozytsiia Ukrainy za vsima komponentamy indeksu hlobalnoi konkurentospromozhnosti – 2018 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://edclub.com.ua/analytika/rubryka-cikavo-znaty-uznati-ukrayiny-za-vsima-komponentamy-indeksu-globalnoyi>
5. Chy bula peremoha? Yak Ukraini vdalosia vyrosty v reitynhu konkurentospromozhnosti [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/10/17/641672/>
6. Svitovyi bank opryliudnyv reitynh Doing Business – 2019 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://compet.kh.gov.ua/ukr/2117-svitovij-bank-oprilyudniv-rejting-doing-business-2019>
7. Ukraina posila 134 mistse v reitynhu ekonomichnoi svobody, za rik pidnyavshys na 15 pozytsii [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : https://ua.censor.net.ua/news/3088296/ukrayina_posila_134_mistse_v_reityngu_ekonomichnoyi_svobody_za_rik_pidnyavshys_na_15_pozytsiyi
8. Dutska A. S. Rynkovi bariery ta yikh vplyv na rozvytok konkurentnykh vidnosyn [Elektronnyi resurs] / A. S. Dutska // Aktualni problemy ekonomiky. – 2016. – № 4. – С. 17–22. – Rezhym dostupu : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ape_2016_4_4

Рецензія/Peer review : 12.10.2018   Надрукована/Printed : 31.10.2018
Рецензент: д. е. н., проф. Нижник В. М.